

ANMELDELSER

HEM@IL

Adam Holm, Timme B. Munk & Mikkel Thelle (red.): *Hvordan mand. København, Tiderne Skifter 2000. 240 s., ill. Pris kr. 225.*

I bogen *Hvordan Mand* har en række yngre mænd sat sig for at komme med et udspil til den kønsdebat, som er foregået blandt yngre akademikere i de sidste par år. De i alt 18 forfattere – Jesper Beinov, Robin Engelhardt, Andreas L. Gregersen, Adam Holm, Jasper Holm, Mikael Jalving, Thomas H. Kroman, Henrik S. Lund, Rasmus Ø. Madsen, Timme B. Munk, Torben Møller-Hansen, Christian Skovbjerg, Oliver Stilling, Mikkel Thelle, Andreas F. Thøgersen, Tore Ørnsbo, Stig Ørskov samt Sune Aagaard – kan uden at generalisere særlig meget beskrives som værende omkring 30 år og hørende til den kulturelle overklasse (de kan de rigtige symboler og den slags). De er akademikere, studerende eller journalister, og så er de mænd.

Og det er der ikke noget galt i som sådan. Begge anmeldere falder selv ind under denne beskrivelse (selvom det kniber lidt med “omkring de 30”). Og for at gøre det endnu værre, så er vi kolleger til flere af bidragyderne og gode venner med et par af dem. Men som bogens redaktører understreger i indledningen, “... vi er ikke ens af den grund.” Og vi er slet ikke enige.

Bogen består af en kort redaktionel indledning og 20 kortere indlæg på en 10-15 sider. Om det er en redaktionel konsekvens eller et tilfælde vi-

des ikke, men indlæggene er forbavsende ens både i form og indhold. Kun tre af indlæggene skiller sig ud: Henrik Stampe Lund har et markant indlæg om børn og opløste parforhold skrevet i en hudløs tone (se nedenfor). Robin Engelhardt slår i sit bidrag *Vive la difference* et slag for, at kvinder og mænds forskellige samfundsmæssige status er biologisk begrundet. Michael Jalvings bidrag *Oprør i Legoland* stråler af liberalistisk foragt for emnet – forestil dig en samtale mellem to fulde 18-årige KU’ere anno 1983. De øvrige bidrag er skåret over samme læst. Næsten alle forsøger at anslå en litterær stil med et utal af referencer, ikoner og symboler. Næsten alle har samme indhold: de er lidt navlebeskuende, på en eller anden måde positive overfor feminismen, men mener alligevel at feministerne burde spise mere brød til.

At bidragene er så ens, hænger måske sammen med, at forfatterne mangler et projekt eller en idé med at udgive bogen. De er blevet inspireret af det, de kalder nyfeministiske bøger som *Fiseflokken* og *Nu er det nok – Så er det sagt* – og måske især den opmærksomhed disse bøger har fået. At lave et maskulint sidestykke til disse bøger var derfor oplagt – om ikke andet så for at kunne få en tilsvarende opmærksomhed. Hvis det var målet, har bogen opfyldt sin mission. Vi tror dog både ud fra bogens redaktionelle indledning og vores kendskab til et par forfattere, at ambitionerne faktisk var større. Heldigvis.

Men udgangspunktet for bo-

gen er de ovennævnte bøger skrevet af unge kvinder, som, ud over at de er kvinder, til forveksling ligner mændene i denne bog (akademikere, "unge" etc.). Alligevel er der en væsentlig forskel mellem kvindernes bøger og *Hvordan mand*. I størstedelen af indlæggene i de nyfeministiske bøger var der en indignation eller et budskab, som forfatterne gerne ville bringe videre til andre. Med udgangspunkt i deres egne erfaringer forsøgte de at foretage generelle analyser. De havde noget på hjertet, og dette mangler i langt de fleste af indlæggene i *Hvordan mand*. Retfærdigvis skal det dog siges, at der er undtagelser fra dette. Et af de bedste bidrag er Henrik Stampe Lunds *Far, mor og barn*, hvor han skildre og diskutere de voldsomme problemer, der opstår i brudte parforhold, hvor der er børn involveret. Lund beskæftiger sig ikke kun med et væsentligt problem, men gør det også i et sprog, som er engageret og dybtfølt, i modsætning til størstedelen af bidragene, der tilstræber en litterær stil med brug af store metaforer, letkøbt slang og ironisk distancering. Dette skjuler kun dårligt, at bogens og bidragyderens egentlige problem er, deres manglende problem (på den måde ligner den mest det kvindelige bidrag til debatten *Fem@il*). Især når *Hvordan mand* prøver at sælge sig selv som en debatbog. Hvad er det så for en debat, de vil rejse?

I forordet siger redaktørerne, at målet er at give et mere facetteret billede af, hvordan mænd i dag tænker, fordi "ny-

feministerne" har skabt et stereotypet mandebillede. Som antydet lykkedes det imidlertid ikke bogen at overbevise om, at yngre mænd er særligt forskellige – dertil er bidragene alt for ens. Hertil kommer, at *Hvordan mand* scorer et selvmål allerede i brugen af begrebet "nyfeministerne". Det er et begreb, som vi ikke har hørt nogen kvinder anvende – heller ikke forfatterne til de bøger, som *Hvordan mand* skriver sig så eksplicit op imod. I hvert fald ikke som her, hvor det bruges i "bestemt form ental". Der er ikke kun i forordet, at begrebet "nyfeministerne" bruges, mange af bidragene – fx Andreas Fugl Thøgersens *Stripperkongens fiskeflok* og Sune Aagaards *Donna Quixote* – handler primært om, at nyfeministerne er latterlige og ikke har problemer. Kan man ikke selv sige noget interessant, er det en gammel og velkendt strategi at stille et skræmmebillede op og så skælde ud på det. Men det skaber næppe noget facetteret billede af noget som helst.

Bogens indlæg handler mest om forfatterne selv, om deres liv, erindringer og erfaringer med såvel deres eget køn som det andet. Der er for så vidt ikke noget galt med at tage udgangspunkt i sit eget liv og sine egne erfaringer. Det er oftest et fornuftigt sted at starte. Problemet er, hvis man ikke kommer videre end ens egen navle. Og det gør indlæggene ikke rigtigt. Der er enkelte ansatser til dette hos Adam Holm i hans første indlæg – *Huller i forsvaret* – hvor han faktisk bemærker, at forfatterne, såvel

som de "nyfeminister" de skriver op imod, tilhører en lille københavns elite. Og også Stig Ørskov, som i sit essay *Begravet i køn* peger på, at IT-revolutionen truer med at reetablere kønsforskelle bare på et højere niveau, kommer lidt ud over kanten. Resten er der ikke meget samfundsanalyse over. Der er mere tale om en påtaget selvironisk oplystning af de kulturelle koder, som forfatterne behersker godt. *Jeg, mig og så mig selv*, som Jesper Beinow kalder sit bidrag.

I de fleste bidrag analyseres problemer som personlige. Det er individer, som har problemer med hinanden. Og det er problemer, som kan løses individuelt. Skal løses individuelt? Det er muligvis ved at blive udtryk for nostalgi og konservatisme, men vi savner, at forfatterne solidariserer sig med nogen. Altså andre end sig selv og hinanden. At Adam Holm fx ikke bare havde nøjes med at konstatere, at kønsdebatten foregår blandt en lille gruppe mere eller mindre akademikere, men også var begyndt at overveje, hvilke konsekvenser det har. Hvis den kønspolitiske diskussion ender med at komme til at handle udelukkende om debatten selv, så bliver det ikke bare for meget, men det kommer også til at virke som om, at debattørerne ikke tager mennesker med virkelige problemer alvorligt. Bogen befinder sig åbenbart i en verden, hvor der slet eller næsten ikke findes arbejdsløshed, misbrugsproblemer, vold, børn, problemer med at forene arbejds- og familieliv, sygdom og så videre. Bare vi så også fik at

vide, hvordan man finder hen til dette paradys. Og hvordan bliver man lukket ind? Ved at skrive bøger kunne man fristes til at spørge?

Det er prisværdigt, at ville kaste sig ind i debatten om forholdet mellem kønnene, og det er væsentligt at reflektere over sit eget køn, des sociale konsekvenser, forholdet mellem mænd og kvinder m.v. Det er ikke bogens emne, der er irrelevant eller uaktuelt – tværtimod. Alt for længe har den reflekterede maskuline side været præget af tavshed, hvilket har overladt scenen til folk som Carl Mar Møller. Set på den baggrund er *Hvordan mand* uomtvisteligt et skridt fremad. Men måske er det, som *Hvordan mand* viser mest tydeligt, hvor svært det er for mænd at finde holdbare måder at skrive sig ind i kønsdebatten på. Bidragydere til *Hvordan mand* skal have den ros, at de faktisk har forsøgt. Vi kunne have ønsket os, at de ikke havde været så hurtige i deres analyser, men havde givet sig tid til at tænke sagerne igennem. Det som akademikere plejer at sige, de er gode til: at analysere. Flere af indlæggene koketterer med, at de ikke ved noget om det, de skriver om. Men det, tror vi, er et dårligt udgangspunkt for debat. Det illustreres iøvrigt også ved et besøg på deres hjemmeside: www.hvordan-mand.dk – hvor de opfordrer læserne til at fortsætte debatten. Her er der kun kommet et indlæg, som i øvrigt er skrevet af en kvinde. Så send dem en hem@il.

Mads Mordhorst er ph.d.-stipen-

diat ved Institut for historie, KU.

Klaus Petersen er forskningsadjunkt ved Institut for historie, KU.

FEMAIL SOM KROPSTEGN

Maria Kraul (red.): Fem@il Aschehoug, 2000. 273 sider, 249,- kr.

Kære Birgit, *Fem@il* er en interessant bog, som jeg klart kan anbefale til dig som veninde og andre fagfolk der interesserer sig for, hvordan en gruppe yngre kvinders liv ser ud anno 2000, og for hvilke tanker og forestillinger de gør sig. De 16 yngre kvinder i alderen 25-35 år formår at skildre 'det gode liv' i lyset af emner der spænder fra arbejde, børn, feminisme, samliv og sex til refleksioner om lykke og død. Bogen består af emails mellem kvinderne og emailsproget gør stilen uformel og anderledes. Den er velskrevet i den forstand, at hovedparten af kvinderne er vant til sproglig kommunikation som medie. Til gengæld betyder emailformen, at sproget ofte blive talesprogspræget, men det synes jeg nu er ganske opfriskende. Dialogformen og de selvbiografiske elementer skaber kontakt og bryder med den sædvanlige skrivestil. Nogle af fortællingerne har navngivne forfattere og andre er anonyme skildringer. Sidstnævnte kategori bliver dog ikke mindre spændende for det er ofte her kvinderne 'går planen ud' også i forhold til de

mere skarpe og intime fortællinger. Kvinderne har fundet sammen i netværket 'Øst for Generne'. De er på en måde en broget skare, i forhold til uddannelse og livssituation, på den anden side er flere af kvinder kendt i den offentlige debat. Langt de fleste har universitetsgrader bag sig og i forhold til de fortællinger, som præsenteres i dialogbogen *Fem@il*, så hører gruppen af kvinder til socialgruppe middel eller højere middelklasse. Så gruppen repræsenterer ligeledes store fællestræk.

Man kan argumentere for, at bogen er navlepillerier, som ikke har relevans for andre end dem selv – men det er jeg dog langt fra enig i. Kvinderne er del af en offentlighed og tanker om 'det gode liv' er i allerhøjeste grad en del af 'det politiske'. Man kan argumentere for, at bogen i kraft af dens dialogform kan ses som en del-offentlighed, der er med til at illustrere yngre kvinders position og rolle i nutidens samfund. Bogen er derfor mere end navlepilleri, for som en af skribenterne siger; "Kvindelighed og køn defineres blandt andet således. Feminismen i denne bog ligger jo implicit i ideen bag bogen. Vi ser os som et køn – anderledes end dem. Og vi tror, at vi har fælles problemer og drømme(...)fordi vi er samme generation og samme køn. Vi synes ikke, alt kører derudad på barbie-manér, for så gad vi ikke lave en bog" (195).

Kvinderne er med deres fortællinger med til at manifestere sig som de frigjorte og refleksevene kvinder. De ønsker ikke en offerrolle og giver ikke man-

den skylden for tingenes tilstand, til gengæld er der en tendens i bogen til at rette skytset imod sig selv fremfor imod institutionelle og strukturelle rammer. Kvindernes fortællinger reflekterer højere middelklassens problemer, for eksempel i den underholdene skildring af boligskifte fra 2200 til 2900. På den ene side fascinerer det luksuøse liv, på den anden side afspejler fortællingen stor angst for at havne i det borgerlige og kedelige liv. Det stemmer ikke overens med den hippe mediesild, som har fingeren på pulsen og iscenesætter sin rolle. De sociale rammer, der betinger frisættelsen og mulighederne for selvvisnesættelse kommer sjældent til debat og her er det værd at holde Jette Hansens pointe fra bogen 'Det bløde punkt' (1999) for øje; ikke alle har råd til babysitter, så man kan få sin morgensex!

I kvindernes fortællinger er samlivet, singlelivet og luder-madonnakomplekset ofte til debat. På forskellig måde tegner der sig et forvirrende billede af den seksuelle frigørelse. Flere af kvinderne gør meget ud af at fralægge sig ansvaret for at være 'den pæne pige' og argumentere for, at de besidder samme sextrang som mænd. I en af overskrifterne siges dette rammende: "Jeg betragter efterhånden utroskab som erhvervsrisiko." Til gengæld er det som om skamfølelsen og pænheten alligevel dukker op til overfladen indirekte i samtalerne, om antal af partnere og om hvorvidt 'Det Gode Liv' indbefatter en 'soul-mate'.

Jeg synes bogen er vedkommende og interessant for, hvad er 'Det Gode Liv' for yngre kvinder i dag? Jeg har dog et forbehold. I visse samtaler er der for meget københavneri – en sætning som "de boede så langt væk som FYN", kan godt blive lidt trivielt i længden! Men ellers kan jeg klart anbefale denne bog, især fordi den er modig og så langt fra cremefraiche-farvet. Så Birgit jeg vil gerne høre, hvad du synes om bogen?

Kære Pernille,
Hvor er jeg dog glad for, at du lånte mig *Fem@il*. Her går man rundt og tror, at man er alene om mange af sine spekulationer og måder at gøre tingene på; så pludselig dukker man ned i denne verden af kvinder, og fordyber sig i deres erfaringer og fortællinger, for derefter at vågne op og råbe et nærmest orgastisk "JAAA!" midt i det overfyldte S-tog på vej hjem fra arbejde.

Jeg er ikke den eneste, som føler at døgnet burde have 36 timer! Ikke den eneste som føler dårlig samvittighed, når man insisterer på, at livet ER andet end børn, vasketøj og havearbejde! At børnene IKKE fylder hele ens liv, men er en del af det! Ikke den eneste der vil være knald dygtig på arbejdsmarkedet, føde et hav af børn og være naturtalent til opdragelse! Ikke alene om at ville have tid til ALLE veninderne, være en gudinde i sengen og samtidig give den som indretningsarkitekt i villaen derhjemme! HURRA!

Men som en af kvindernes

guldkorn lød under overskriften "Jeg har sågar dagdrømt om at blive sat i fængsel for at få tid til at læse" om travlhed: "Det er langt nemmere at have travlt. Det er som om, at det er den letteste vej til legitimering af, at man ikke gør det godt nok." Den satte en klump i min hals, og ændrede mit fokus fuldstændigt.

Det Gode Liv, som kvinderne søger at få billedet af i denne bog, er jo multifacetteret og kvinderne finder naturligvis heller ikke noget entydigt svar, men ens var det alligevel for alle: travlhed var ikke en del af den. Prioritering var nærmest løsningen, og deraf fandt man ROEN, som blev skildret af en af kvinderne som værende nærmest en ophøjet, svært opnåelig status.

Disse kvinder er jo forskellige af sind, baggrund, uddannelse, civilstatus, ja, på alle måder, men alligevel bindes de sammen af fælles tankevirksomhed og erfaringer(...) tør man antyde, at det kan være kønsbestemt?

Det jeg netop kan lide ved denne bog er den moderne feminisme, som går ud på, at mændene IKKE er fjenden, men vi kan samarbejde med dem. Vi kan hente erfaringer fra hinanden og BRUGE hinanden til noget, supplere hinanden med, hvad vi mangler som henholdsvis kvinder og mænd. En anden kvinde foreslår, at vi skal danne netværk PÅ TVÆRS af kønnene, hvilket har været længe savnet. Forestil dig de arbejdspladser, der næsten er kønsopdelte, for mit vedkommende lægesekretærfaget. KUN kvinder samlet giver

næsten altid problemer, og det samme gælder for mændene.

Også i forbindelse med børn læser man hos næsten alle kvinderne, hvordan mændene stort set er på lige fod med kvinderne i praktiske gøremål, og i forhold til tidligere generationer tør stå frem med deres "feminine" sider, når kvinderne skal ud og manifestere deres "mandlige" toner. Men alligevel tror jeg ikke, at kvinderne og mændene på nogen måde ønsker at supplere hinanden til grænsen af det identiske, hvilket helt grundlæggende heller ikke lader sig gøre. Der er stadig plads til overskrifter som "Hvorfor er det lige, at hans Calvin Klein-underhylere ligger og flyder ude i gangen?" med den kvindelige humor og opskrifter på, hvordan vi lige også får opdraget på vores mænd, så alt kører i olie derhjemme.

En anden forfriskende ting ved *Fem@il* er, at INTET er tabu i den. Alt bliver diskuteret på kryds og tværs, og netop, som du selv siger det faktum, at det indimellem skrives anonymt, gør, at ALT kommer frem. Alt det vi selv går og tænker, men ikke ved, om det er "legitimt" at have det sådan.

Netop det frie "e-mail sprog" gør, at man føler, at man kommunikerer direkte med kvinderne i bogen og den er skrevet med en sådan humor, som får en til at skraldgrine.

I det hele taget er det en bog, jeg vil anbefale til alle, også mændene, for at mane den fordom i jorden, at kvinder altid kæmper MOD mændene. Nogle af kvinderne anty-

der, at vi ikke er nået længere end vore mødre, og synes det er godt vi indrømmer det, og andre siger det modsatte. Jeg synes det er vigtigt, at vi holder op med tale om at "kæmpe", for vi ER nået langt nemlig til, at vi kan sige, at vi SELV har valgt den rolle vi vil spille.

Birgit Sola Gross Kristensen

lagesekretær &

Pernille Tanggaard Andersen

ph.d. stipendiat AAU/KU

ET SKRIDT PÅ VEJEN

"Nu er det nok. Så er det sagt".

Redigeret af Anita Frank Goth,

Karen MacLean, Lene Myong

Petersen, Katrina Schelin: "Nu er det nok. Så er det sagt".

Rosinante 2000. 182 sider.

Pris: 168 kr.

For et års tid siden blev jeg stillet det spørgsmål "hvad gør dig stolt som værende kvinde?". Mit svar lød noget i retning af, at jeg selvfølgelig var stolt af alt det, kvindesagsforkæmperne har opnået i løbet af de sidste 100 år, men at jeg først og fremmest så mig selv som værende personen Ulla. Definitionen køn var en kategori, som jeg ikke tænkte over til daglig. Spørgsmålet forekom mig ærlig talt en smule absurd, og jeg er af den overbevisning, at var enhver anden jævnaldrende kvinde, dvs. i midten af tyverne, blevet stillet det samme spørgsmål, så havde svaret for de flestes vedkommende været identisk med mit. Kønnen er ikke noget, man som ung reflekterer over. Vi er

jo ligestillede og problemer med kønnen hører således for tiden til.

Kort tid efter, at jeg var blevet stillet dette mærkværdige spørgsmål, læste jeg den svenske antologi "Fisseflokken", hvor 18 kvinder i alderen 17 til 32 hver især beretter om deres barndom og ungdom. Med få undtagelser kunne jeg nikke genkendende til disse beretninger, hvilket kom som et stort chok. Dette var jo ensbetydende med, at det jeg forhen troede var individuelt ved min person måtte se sig indskrevet i en større kønnet sammenhæng! Måske var jeg for tidligt ude, da jeg afskrev kvindekønnen som kategori?

Det feministiske perspektiv

Da den danske pendant til "Fisseflokken" udkom blev denne læst med stor forventning. "Nu er det nok. Så er det sagt" beskriver ligeledes, hvordan det er, at være underlagt uflexible kønskonstruktioner og minder i form og indhold om "Fisseflokken". "Nu er det nok. Så er dog sagt" tager dog i højere grad end forgængerens fat på ligestillingsproblematikken og henvender sig til et aldersmæssigt forskelligt publikum. Ud af forordet kan man læse, at formålet med antologien er dels, at få gjort op med forestillingen om, at mænd og kvinder er ligestillede og dels, at få gjort op med de stereotyper forestillinger om, hvad det vil sige at være en "rigtig" kvinde.

Fælles for mange af bidragyderne er oplevelsen af at vokse op i troen på, at ligestilling er en realitet. Disse kvinder har

dog i takt med, at de har skulle stifte familie, søge job eller starte en videregående uddannelse fundet ud af, at dét at tale om køn langt fra er overstået og det er denne "opdagelse", der videregives i bogen. Et tema, der ligeledes går igen, er hvordan kvinder i høj grad knyttes til deres krop og seksualitet. Det faktum, at vi lever i en kultur med konstant fokus på kvindekroppen betyder, at omverdenes vurdering af kvindens krop installeres i deres selvbevidsthed og selvværdet knyttes til "hvem drengene er vilde med".

I "Nu er det nok. Så er det sagt" skinner den socialkonstruktivistiske tankegang flere steder igennem. Kønnen er ikke essentialistisk, men en konstruktion. I og med køn er en social konstruktion, der konstant er til forhandling betyder dette, at man ikke kan udpege lige præcis én faktor, der undertrykker, men at der er mange faktorer, der medvirker til at konstruere forskelle mellem kvinder og mænd. Det er dog ikke de store akademiske armbevægelser, der præger "Nu er det nok. Så er det sagt". Niveaueet i beskrivelsen af socialkonstruktivismen er så alle kan være med.

Beretningerne bliver i antologien sat i et feministisk perspektiv, således at dét, der umiddelbart forekommer som individuelle, personlige historier på et overordnet plan er udtryk for kønspecifikke normer i samfundet. Det er disse normer, der forsøges tydeliggjort gennem de personlige beretninger. Taktikken synes således at være at nå ud til et kvinde-

ligt publikum, der kan spejle sig i fortællingerne. Ved at gøre oplevelser, der umiddelbart synes individuelt betingede, synlige som kollektivt gældende strukturer, er forhåbningen, at andre vil nikke genkendende til aspekter af deres eget liv og derigennem stille sig kritiske overfor problemer, som de troede kun var deres egne og rent individuelt betingede.

Præmisser for en kønsdebat

For mit eget vedkommende er taktikken med "Nu er det nok. Så er det sagt" lykkedes. Jeg har siden læsningen af bogen støvsuget alt, der har haft køn som stikord og har haft heftige diskussioner med adskillige "køns-ignoranter". Jeg har stor sympati for formålet med "Nu er det nok. Så er det sagt!", såvel som for de øvrige i rækken af antologier, der tager kønnen til debat, og jeg håber, at det vil lykkedes for bidragsyderne at få igangsat en debat om både begrænsede kønskonstruktioner og manglende ligestilling.

Receptionen af den nye "bølge" af antologier med køn som overskrift har imidlertid på sin vis været mere interessant end bøgerne i sig selv og i den forstand må jeg tilstå, at jeg ikke synes, at præmisserne for en kønsdebat umiddelbart tegner lysende. Det har virket som om, at de færreste i kønsdebatten har villet tage stilling til *formålet* med disse bøger og stillet sig selv det spørgsmål, om der kunne være noget om snakken.

At præmisserne for at få igangsat en kønsdebat muligvis ikke er den mest ønskværdige

er noget, feministerne i "Nu er det nok. Så er det sagt" virker bekendte med. Eksempelvis beskriver skribenten Katay Sander sit møde med Lars fra København således:

"Jeg var til en fest, da en fyr, jeg ikke kendte og aldrig havde set før, kom hen til mig. "Nå, så du er én af de dér såkaldte feminister, eller hvad?" sagde han. Han var fuld. "Tjao,, jeg ved ikke hvad jeg vil kalde det..." når jeg lige at sige, før han fortsætter; "Det gør mig fandeme så sur, hvad fanden er det for noget vrøvl, hvorfor skal det nu lige pludselig til at være smart igen?"..." Som om det er vores skyld. Som om mænd ikke også har problemer med at være mænd, som om vi er nogle bæster, der med vilje undertrykker kvinder, det er for fandeme for meget, det dér, det er jo for længst forbi. Mænd og kvinder er jo lige nu, de har præcis samme rettigheder, de er lige frie. Jeg tager sgu også opvasken derhjemme, og jeg finder mig sgu ikke i at blive beskyldt for alt muligt pis... Den kamp er forbi, og I har vundet, og det var nogle andre, der tog den hårde tårn. At kalde sig feminist nu, som ung kvinde i 90'erne, det kan man bare ikke, det har du fandme ikke ret til".

Med dette citat i baghovedet er det svært ikke at drage den konklusion, at den manglende stillingtagen og de reaktioner, der har været, først og fremmest skal søges i en historisk kontekst. I min generation er vi opvokset med troen på, at kvinder og mænd har lige muligheder og er lige selvstændige

ge. Det var en manglende oplevelse af at være *åbenlyst* diskrimineret pga. af mit køn, der gjorde, at jeg fandt spørgsmålet “hvad gør dig stolt som værende kvinde?” en smule absurd. Når man således ikke længere tænker på kønnet som en begrænsning, er det vanskeligt, at se situationer hvor det rent faktisk er – hvad enten det drejer sig om kønspecifikke normer eller konkrete uligheder på arbejdsmarkedet og i hjemmet. Jeg tror ikke, at det er et tilfælde, at skribenterne i “Nu er det nok. Så er det sagt” først har sat spørgsmålstegn vedr. kønskonstruktioner eller manglende ligestilling *efter*, at de har fået deres første barn og *efter* de har fået arbejde *eller* påbegyndt studie. Måske kunne man derfor forestille sig, at der er flere, der i stil med disse skribenter vil få øjnene op for kønnet som kategori og dets fortsatte relevans. Præmisserne for en kønsdebat er muligvis ikke de mest ønskværdige, men “Nu er det nok. Så er det sagt” samt de øvrige antologier er første skridt på vejen af en synliggørelse af problemerne.

Ulla Sauerberg, studerende ved Roskilde Universitets Center, hum.basis.

PIKSTORM UDEN NOSSER

Niels Ulrik Sørensen (red.): Pikstormerne, antologi og debatbog fra informations forlag, 150 sider, 168 kr.

P*kstormerne* er som debatbog et direkte svar på an-

tologien *Fisseflokken* fra 1999, der i kraft af sine nyfeministiske essays i en til tider rødstrømpeagtig tone satte gang i en heftig debat om køn og kønsroller. *Pikstormerne* er en bog af tilsvarende koncept, der præsenterer 20 (og ikke 10 som der står på bogens forside!) unge mænds selvbiografiske essays om det at være mand idag. For ifølge redaktøren har debatten nemlig manglet indlæg fra mænd om mandens forhold til sin kønsrolle idag. Formålet med bogen er derfor at forsøge “at tage bladet fra munden” og bringe “de unge mænds situation på dagsordenen”. Problemet med *Pikstormerne* er imidlertid, at måden dette gøres på er *kvindagtig* – det gælder både bogens koncept og ærinde. Derimod er flere af bogens essays udmærkede eksempler på, hvad det vil sige at være en moderne og dermed *feminin* mand. Det er det sidste, der er det interessante, hvorfor bogen kan siges at være bedre end sit ærinde.

Bogens koncept er som sagt en kopi af *Fisseflokken*. Konceptet går ud at lade almindelige unge mænd komme til orde og gøre det ved at lade dem fortælle “deres personlige historie” om det at være mand idag. Det er med andre ord en særlig form for bekendelseslitteratur af typen “goddag mit navn er mand og også jeg har ondt i mit køn”. Det vigtige er tilsyneladende ikke, hvad bidragyderne skriver (om de f.eks. føjer noget nyt til kønsdebatten), det vigtige er derimod, *at* de skriver og at de skriver deres *personlige* beret-

ninger. Alle skal have lov at fortælle deres historie og alle historier er per definition ligeværdige. Det handler om en særlig form for feminint fællesskab, hvor man deler dét frit at kunne berette intime og sårbar ting om sig selv. Det er et “magtfrat” fællesskab, hvor man bekræfter hinanden uden at behøve at frygte nogen form for kritik, analyse eller diskussion af det, som man fortæller. Problemet er blot, at når mænd forsøger at gå til bekendelse på denne måde, så virker det kvindagtigt. En af bidragyderne, Jesper Juul, føler af samme grund ulyst til komme med sin beretning. Han kalder ganske enkelt *Pikstormernes* koncept selvmodsigende: “Fordi den selvbiografiske, personlige bekendelse er en meget feminin genre.”

Værre bliver det imidlertid, når Niels Ulrik Sørensen i bogens indledning skal argumentere for, hvorfor *Pikstormerne* er en relevant bog og hvad dens ærinde er. Målet med bogen hævdes således at være “at bekæmpe de sidste rester af den traditionelle maskulinitet, så manden kan blive MAND på endnu flere måder”. Påstanden er, at der stilles mange krav og forventninger til, hvordan mænd skal være mænd – krav og forventninger “som er med til at begrænse den måde, de kan leve deres liv på”. Noget skal altså bekæmpes, så der kan skabes rum for, at manden kan være sig selv. Manden opfattes her som offer og som undertrykt, og retorikken er derefter i bedste Alt-for-Damerne stil: Der skal således slås om “retten til at være mand på

den måde, som passer den enkelte bedst”, for pikstormerne er “trætte af at modeindustrien, reklamebranchen og medieverdenen hele tiden diktere os, at vi nu skal være mand på den og den måde”. Og “pikstormerne handler om at kunne være sig selv. Om at turde sige fra”, for “pikstormerne er ikke ofre”, men bryder “endelig tavsheden og begynder at tage sin del af ansvaret for kønnens udvikling”.

Pikstormerne handler altså om at turde turde være en mand, hvilket ikke ligefremt er specielt mandigt. For hvorfor overhovedet lade sig diktere af modeindustrien, hvorfor lade sig begrænse af de traditionelle forestillinger om manden, hvorfor forsøge at leve op til andres krav og forventninger? Hvorfor ikke bare lade være? Og behøves der virkelig en hel hær af pikstormere hertil? Det er omvendt præcis maskulint blot at gøre, hvad man vil, uden at lade sig begrænse af, hvad andre tænker. Pikstormernes strategi med at gøre sig selv til de undertrykte og få nogle andre til føle sig som undertrykkere, er en ganske effektiv men udpræget feminin magtstrategi. Spørgsmålet synes imidlertid at være, om pikstormerne overhovedet behersker denne strategi. Man kunne f.eks. spørge, om ikke modeindustrien og de traditionelle kønsroller simpelthen er for svage størrelser at vælge som hovedfjender? Symptomatisk for pikstormernes lidt diffuse ærinde er tillige den måde bogen fik sin titel på. Titlen blev foreslået af en mand til et debatmøde, men “hvad han

mente med det, fortalte han os aldrig. Alligevel tog vi navnet til os. For os rummer ordet *Pikstormerne* handlekraft.” *Pikstormerne* vil altså en hel masse, de ved bare ikke helt hvad og hvorfor.

Imidlertid er ikke alle indlæggene så kvindagtige og tyndbenede, som indledningen lægger op til. Faktisk viser de forskellige indlæg, at mænd allerede tillader sig at være mænd på mangfoldig måde og det endda på måder, der oftest er hinsides de traditionelle kønsroller. Indlæggene synes at bekræfte den tendens, at mandekønnet i vor tid er blevet feminiseret. Der synes især at være to gennemgående træk: Mænd er i dag forfængelige og mænd er idag meget reflekterende over deres liv og deres identitet, hvilket ikke mindst indbefatter overvejelser over deres køn og seksualitet. Forfængeligheden viser sig ved, at mange af bidragerne gerne vil tage sig ud som en “rigtig mand”. Således går de både op i deres påklædning og i at have en trænet krop. Bidrageren Ralf Christensen tilstår endda, at han i perioder har set på enhver kvinde som et potentielt kneppeobjekt i et forsøg på at holde fast i en maskulinitet, “fordi jeg i virkeligheden er bange for at virke feminin.”

At bidragerne tænker meget over deres liv og identitet, viser sig bl.a. i deres refleksioner over fremtiden og forholdet til det andet køn, som eksempelvis hos Robert Lauritzen: “For mig er det uvæsentligt, om man er mand eller kvinde, når det drejer sig om at realisere sig selv. Ambitionerne

skal selvfølgelig være nøje afvejet situationen, således at der er plads til at have familie uden unødigt at belaste sin partner.” Mest af alt viser den moderne mands høje grad af selvrefleksion sig ved den villighed og selvfølgelighed og med de evner, hvormed bidragerne kaster ud i det at skrive selvbiografisk. Dette gælder også eller ikke mindst de tilfælde, hvor mændenes selvrealiserings- og identitetsprojekt synes at kredse om andre problemer end de specifikt kønsrelaterede, nemlig problemer så som manglende selvværd, indskrænket provinsialisme, omklamrende forældre, og ens nærmeestes følelsesforårkkethed.

Således synes *Pikstormerne* at være udmærket dokumentation for feminineringen af manden idag. Ikke mest forekommer det at kunne være det interessant at analysere de mange måder, hvorpå mænd af idag blander, sammensætter, konstruerer og forhandler deres køn og identitet, samt analysere, hvorledes den moderne mand er feminin på forskellige mandige måder. Bogen begrænses her af sin genre og sit selvbiografikoncept, hvorfor det er overladt til andre at gennemføre erkendelsesproducerende analyser af stoffet.

Lars Geer Hammershøj (født år 1972)

*Cand. mag. i idéhistorie
Ph.d.-stipendiat ved Sociologisk
Institut.*

REKRUTTERING I DANSK UNIVER- SITETSFORSKNING

*Bertel Ståhle: Alder, køn og rekruttering i dansk universitetsforskning, 368 sider incl. bilagstabeller. Udgivet af UNI*C, 1999. Pris 250 kr.*

Det er en glimrende publikation, som det er værd at kaste sig over for alle, der interesserer sig for spørgsmålet om kvinder i universitetsforskning. Og i øvrigt for andre væsentlige spørgsmål som aldersfordelingen, alder ved ansættelse i de forskellige typer forskerstillinger, udviklingen i de videnskabelige stables størrelser, takten i nyansættelser gennem 1990erne mv. Det glimrende ligger ikke i, at den giver svar på *alle* de relevante spørgsmål, der kan stilles om, hvorfor der er så få kvinder i universitetsforskning. Undersøgelsen standser på fakultetsniveau, og den går ikke ind i en kvalitativ vurdering af indholdet i de stillinger, der er slået op i den undersøgte periode (1995, 96 og 97). Til gengæld indeholder den det hidtil bedste og fyldigste talmateriale til belysning af kvindernes placering i universitetsforskningen og af søgningsmønstret fordelt på køn. Ikke mindst i kraft af det sidste giver den et udmærket grundlag for handling – lokalt på det enkelte universitet eller nationalt.

Publikationen er bind to af en undersøgelse, der oprindeligt er initieret af en forespørgselsdebat i Folketinget i foråret 1994 om kønsfordelingen i forskerstillinger på universiteterne. Debatten førte, så vidt jeg husker, ikke til en dagsor-

den, men fik dog den effekt, at undervisningsministeriet fik igangsat første del, der udkom i 1998 under titlen *Kvinder og mænd i universitetsforskning i 1990 erne*. Anden del er finansieret af forskningsministeriet.

Publikationen er opdelt i syv hovedafsnit, hvorfra jeg nedenfor har gengivet det, jeg finder væsentligst.

I *kapitel 3* analyseres aldersstrukturen og generationsskiftet i forskerstaben. Ståhles hovedpointe er, at nok er der tale om en voksende andel "ældre" forskere (alderstoppen ligger ved 50-54 år) blandt fastansatte, men dels er dette en international trend, der primært skyldes stigende krav til forskerne – og dermed senere ansættelse – dels er udviklingen samtidig gået mod en stadig jævnere aldersfordeling i den samlede forskerstab og en stadig voksende andel yngre forskere i rekrutteringsstillinger.

Dette sidste hænger sammen med det, der er hovedemnet for *kapitel 4* – udviklingen i den samlede forskerstab og forskydningen mellem ordinære midler og supplerende midler. Undersøgelsen viser, at de seneste 10-15 års store tilvækst i antallet af studerende og ph.d. studerende stort set ikke har påvirket lektor- og professorstabens størrelse. Væksten er sket i kategorierne forskningslektor og forskningsadjunkt. Antallet af forskningsadjunkter er vokset markant gennem 90erne og lå i 1997 50% højere end antallet af ordinære adjunktstillinger, der har været stort set uforandret indenfor den samme periode. Denne uforandrethed dækker dog

over en betydelig forskydning, idet der har været vækst indenfor humaniora (+ 45%), medens antallet faldet markant indenfor naturvidenskab (- 60%), sundhedsvidenskab (- 28%) og teknisk videnskab (- 38%).

Kapitel 5 er koncentreret om forskerstabens kønsfordeling. Analysen viser, at andelen af kvinder i den samlede forskerstab er vokset fra 16% til 20% i perioden fra 1993 til 97. Stigningen er størst i den supplerende stillingsstruktur, hvor kvindeandelen er steget fra 20% til 26%, medens der i den ordinære stillingsstruktur har været tale om en mere begrænset stigning fra 16% til 19%. Det positive er naturligvis, at kvindeandelen vokser. Det kedelige er, at det går grumme langsomt, bortset fra adjunkt-niveauet, hvor kvinderne efterhånden tæller pænt i billedet med 37% af stillingerne. Dette skal imidlertid ses i lyset af, at der indenfor væsentlige områder er tale om betydeligt færre adjunktstillinger.

En yderligere forklaring på, at det går så langsomt, kan man finde i *kapitlerne 6 og 8*, der er koncentreret om rekruttering og ansøgermønstre. Tallene omfatter samtlige stillinger, der er besat i den ordinære stillingsstruktur i perioden 1995, 96 og 97. I alt er der tale om ca. 1200 stillinger – altså et ganske højt tal, der i princippet skulle have øget kvindernes mulighed for at komme til fadet. Gennemgangen viser imidlertid, at der til lidt over halvdelen af stillingerne slet *ikke* var kvindelige ansøgere. Dette er jo ganske enkelt skræmmende og må nødven-

digvis give anledning til, at universiteterne stiller sig spørgsmålet: Hvorfor? Skyldes det mon kun, at der ikke er kvalificerede kvinder indenfor halvdelen af de områder, der slås stillinger op i? Skyldes det valget af områder? Skyldes det kvinders manglende lyst til at arbejde under de vilkår, der tilbydes på universiteterne. Skyldes det, at de ikke tror, de har en chance? Eller noget helt an-

det. Måske var det værd at ofre en tredje – og grundig – undersøgelse af.

Ståhles undersøgelse peger ikke på, at de kvinder der søger, og erklæres kvalificerede, står dårligere i konkurrencen end mændene. Ud af de 25% af stillingerne, hvor der var kvalificerede ansøgere af begge køn, fik kvinderne 43% af stillingerne. Men som det fremgår, er det kun 25% af stillin-

gerne, hvor der er kvalificerede ansøgere af begge køn (i 15% af stillingerne var der kun kvalificerede kvindelige ansøgere, i 60% kun kvalificerede mandlige ansøgere). Det er i hvert fald hævet over enhver tvivl, at der må gøres noget aktivt, hvis mønstret skal ændres.

*Anne Grete Holmsgaard,
Universitetsdirektør, DTU.*